

SZAÁDAT HASZAN MANTÓ¹

A mártírgyáros

A gudzsaráti Káthijávárból jöttem. Kasztomra nézve kereskedő vagyok. Tavaly, amikor Hindusztán felosztása miatt kitört a ribillió, munka nélkül voltam. Elnézést, hogy a „ribillió” szót használom, ebben nincs semmilyen bántó él. Mindössze arról van szó, hogy az urdú már csak olyan nyelv, amely gyakran vesz át idegen szavakat.

Szóval, semmilyen munkám nem volt. Csak egy kis kokainnal üzleteltem, ami a bevétel látszatát keltette. Amikor megtörtént az ország felosztása, és az emberek ezerszámra kezdtek innen oda, onnan pedig ide vándorolni, azt gondoltam: miért is ne? Gyerünk Pakisztánba! A kokainüzlet úgysem megy jól, belekezek valami másba. Ezért hát nekiindultam, és út közben különféle üzleteket bonyolítva eljuttattam Pakisztánba.

Mivel azzal a szándékkal indultam el, hogy amint megérkezem, valamilyen zsíros üzletbe fogok, alaposan felmértem a helyzetet, és ingatlant igényeltem. Tudtam, hogyan járjak mások kedvében. Hízelegtem, barátságot kötöttem egy-két emberrel, míg végül kiutaltak egy kis házat. Az abból befolyt pénz csinos összeg volt. Azután más városokban is igényeltem boltokat és házakat, amelyeket azonnal eladtam, amint a kezemben voltak a papírjaik.

Bármilyen munkáról legyen szó, az embernek keményen kell dolgoznia. Nekem is rengeteg energiát kellett fektetnem az ingatlanigénylésekbe. Volt, akinek hízelegtem, másokat megvesztegettem. Volt, akit ebédre hívtam meg, mást zenés-táncos mulatságra hívtam. Egyszóval sok volt a macera. Egész álló nap keresgéltem, házakat válogattam, és tűvé tettem a várost olyan jóféle ingatlanok után, amelyek kiutalásából jelentős haszonhoz juthattam.

A kemény munka sosem vész kárba. Egy év leforgása alatt több százezer rúpiát kerestem. Isten mindent megadott. Mesés házban laktam, a bankban temérdek sükám volt. Elnézést, hogy megint egy káthijávári szót használok, de mint mondtam, az urdú nyelv már csak ilyen.

Igen, Isten mindent megadott. Mesés házat, szolgálókat, Packard autót, a bankban kétszázötvenezer rúpiát, valamint gyárat és boltokat is. Mindenem megvolt, lelkem békéje mégis elszállt, ki tudja, hová. Már akkor is nyomta néha valami a szívem, amikor kokainnal üzleteltem, de most mintha egyáltalán nem is lett volna a szívem. Vagy úgy is mondhatnám, hogy a ránehezülő teher teljesen összenyomta. De vajon mi volt ez a teher?

Éles eszű ember vagyok. Bármilyen kérdés vetődjön fel elmémbe, kiderítem a választ. Ezért hát nyugodt szívvel (bár nem tudtam, merre van) töprengeni kezdtem, hogy mi lehet e zavarodottság oka.

¹ Szül.: 1918 Szamrala, Pandzsáb, Brit India. Megh.: 1955 Lahór, Pakisztán.

Nő? Meglehet. Nem volt senkim. A feleségemet még a gudzsaráti Káthijávarban magához szólította Allah. Mások asszonyai azonban ott voltak körülöttem, például a kertészemé. Ízlesek és pofonok különböznek. Az igazat megvallva egy nő legyen fiatal, de egyáltalán nem fontos, hogy tudjon írni-olvasni vagy táncolni. Nekem minden fiatal nő „bejön”. Mifelénk ezt már csak így mondják.

A nőket kizártam, a gazdagság kérdése pedig fel sem merülhetett, hiszen nem vagyok kapzsi ember. Beérem azzal, amim van. De akkor miért nyomta ez a teher a szívem?

Eszes ember vagyok. Bármilyen probléma merüljön fel, megpróbálok a végére járni. A gyárak működtek, a boltok is jól mentek, a rúpiák pedig szinte maguktól szaporodtak.

Gondolkodni kezdtem, és idővel arra a következtetésre jutottam, a szívemet csak az gyötörheti, hogy semmilyen kiváló cselekedetet nem hajtottam végre.

A gudzsaráti Káthijávarban számtalan nemes lelkű tett fűződött a nevemhez. Például amikor a barátom, Pándó meghalt, özvegyét a házamba fogadtam, és így két egész éven át nem kellett üznie az ipart. Amikor Vinájak falába eltörött, vettem neki egy újat, amire csaknem negyven rúpiát költöttem. Amikor pedig Dzsamanábái nemi betegséget kapott – amiről az a buta liba, már elnézést, mit sem tudott –, elvittem orvoshoz, és hat hónap alatt kikezelttem. De Pakisztánban még semmilyen nemes cselekedetet nem vittem véghez. Ez gyötörte a szívemet, egyébként minden rendben volt.

Azon gondolkodtam, mit tehetnék. Eszembe jutott, hogy alamizsnát kellene osztanom. Amikor azonban a városban kószáltam, láttam, hogy szinte mindenki koldus. Az egyik éhezett, a másik ruhátlan volt. Mégis kinek a hasát töltssem meg, kit takarjak be? Arra gondoltam, nyithatnék egy ingyenkonyhát, de hát min változtatna egyetlen ingyenkonyha, és honnan vinnék ételt? Arra gondoltam, hogy majd veszek a feketepiacon, de hát annak mi értelme volna? Egyszerre hajtsak végre jó cselekedetet és vétkezsem is?

Órákon át hallgattam az emberek panaszait. Az az igazság, hogy mindenki boldogtalan volt. Azok is, akik az üzletek előtti járdán aludtak, és azok is, akik hatalmas házakban laktak. A gyalogosok azon bánkódtak, hogy nincs tisztességes cipőjük, az autósok pedig azon, hogy nem a legújabb típusban ülnek. A maga nemében minden panasz jogos és érthető volt.

Valaha hallottam a sólápuri Amínábái Csitlékartól (Allah nyugosztalja!) Gálib egyik gazalját. Egy sorára emlékszem: „Ki tudja a másik vágyát teljesíteni?”... Jaj, elnézést, ez a második sor. Vagy lehet, hogy mégis az első? Igen, tehát kinek is teljesíthettem a vágyát, amikor százból száz volt a rászoruló.

Megint csak arra jutottam, hogy az alamizsnaosztás nem a megfelelő jócselekedet. Talán nem értenek egyet velem, de miután a menekülttáborokban alaposan felmértem a helyzetet, rájöttem, hogy az alamizsna számos menekültet mihasznává tesz. Egész nap ölbe tett kézzel ülnek a földön, vagy kártyáznak. Svindlernek lesznek. Elnézést, a „svindler” azt jelenti, hogy hamiskártyás. Káromkodnak, és ingyen

koszton élnek. Ezek az emberek ugyan miféle segítséget tudnának nyújtani Pakisztán felépítésében? Így hát arra a következtetésre jutottam, hogy az alamizsnaosztás semmi esetre sem érényes cselekedet. Ismét azon tanakodtam, milyen módot találhatnék rá, hogy valami nemes lelkű dolgot vigyek véghez.

A táborokban élők úgy hullottak, mint a legyek. Olykor kolera-, máskor vérhas-járvány tört ki. A kórházakban talpalatnyi hely sem volt. Mérhetetlen szánalmat éreztem. Tudják, már-már azon voltam, hogy építtetek egy kórházat. Ám némi tűnődés után meggondoltam magam. Pedig már készen volt a terv. Ajánlatokat kértem volna az épületre, és pénzt kértem volna a pályázásért. Alapítottam volna egy saját céget, és a pályázaton annak a nevét hoztam volna ki győztesnek. Százezer rúpia helyett csak hetvenezret költöttem volna el az épületre, harmincezer rúpiát megspórolva. De az egész terv hamvába holt, amikor eszembe jutott: ha a haldoklókat megmentem, hogyan lesz kisebb ez a hatalmas tömeg.

Ha jól meggondoljuk, akkor ez az egész macera a túlnépesedés miatt van. (A „macera” szó gyötrelmes kint jelent nálunk, de még ez sem pontosan fedi a jelentését.) Tehát ha jól meggondoljuk, az egész macera a fölös népesség miatt van. Attól, hogy az emberek száma növekszik, nem lesz több föld, nem tágul ki az ég, nem hull gyakrabban az eső, nem terem bőségesebben a gabona. Ezért hát arra a következtetésre jutottam, hogy a kórházépítés se nemes cselekedet.

Aztán arra gondoltam, hogy mecsetet kellene építtetnem, de eszembe jutott egy sor, amelyet a sólápuri Amínábái Csitlékar (Allah áldja meg) így énekel: „Ha ismert a neved, tégy nagylelkű dolgokat.” Az „ismert” helyett azt mondta, „ismért”, a „nagylelkű” helyett pedig azt, hogy „nágylelkű”. Tehát ha ismert a neved, tégy nagylelkű dolgokat, építs hidat, kutat, templomot, fürdőt.

Mégis micsoda gazfickó az, aki csak a hírnévre vágyik? Vajon tisztességesen cselekszenek-e, akik hidat építenek azért, hogy a nevüket népszerűsítsék? Hülyeség! Nem, ez a mecsetépítés teljesen elhibázott ötlet. Ha több mecset lenne, az nem szolgálná a nemzet javát, mert csak megosztaná az embereket.

Fáradtan és a kudarc érzésével hozzáálltam a haddzs előkészületeihez, s akkor váratlanul maga a dicsőséges Allah mutatott nekem utat. Tartottak a városban egy gyűlést. Miután véget ért, az embereken pánik lett úrrá. Olyan fejvesztetten menekültek, hogy harmincan meghaltak a tömegben. Ám amikor a szerencsétlenség híre másnap megjelent az újságokban, megtudtam, hogy az emberek nem meghaltak, hanem mártírok lettek.

Elgondolkodtam. És találkoztam néhány hittudóssal is. Megtudtam, hogy akik baleset áldozatai lesznek, a mártírok rangjára emelkednek, aminél dicsőségesebb dolog nem létezik. Arra gondoltam, milyen jó is lenne, ha az emberek ahelyett, hogy meghalának, mártírokká válnának. Nyilvánvaló, hogy akik átlagos halált halnak, azoknak hiábavaló a haláluk. De ha mártírokká lehetne őket tenni, na, az már valami!

Nekiláttam, hogy alaposabban eltűnődjem ezen a kényes dolgon. Bármerre néztem, megtört embereket láttam. Sápadt, az aggodalomtól, a nyugtalanságtól,

a bánattól és a robottól elgyötört arcokat. Szemük beesett, léptük nehéz, ruhájuk rongyos volt. Úgy festettek, mint a vonatból kihajigált szemét, heverték kidőlt-be-dőlt falú konyhájukban, vagy gazdátlan jószágként, leszegett fejjel, céltalanul kóboroltak a bazárban. Hogy mi végre éltek, nem tudom. Amikor valamilyen járvány tört ki, ezrek haltak meg. Ha más nem, akkor az éhség vagy a szomjúság végzett velük. Télen megfagytak, nyáron kiszáradtak. Némelyikük halála után ejtett valaki egy-két könnycseppet, de a többség halálakor szárazak maradtak a szemek.

„Nem értem az életet, rendben van... az is rendben van, hogy nem lelek benne örömet.” Ez kinek is a verse? A sólápuri Amínábái Csitlékar (Allah fogadja kegyébe) micsoda fájdalommal teli hangon énekelte ezt! „Ha a halálban sem lesz nyugodalmam, hová menjek?” Ez azt jelenti, hogy ha a halál után sem lesz jobb, akkor az egész élet egy elátkozott nyomorúság!

Arra gondoltam, miért ne legyen a másvilágon ezeknek az elesett, szerencsétlen, kitzasztott embereknek – akiknek ebben a világban minden jóért meg kell szenvedniük – olyan dicsőség a jussuk, hogy még azok is irigykedjenek rájuk, akik itt feléjük se nagyon néznek. Ennek pedig egyetlen módja van: ha nem átlagos halált halnak, hanem mártírokká lesznek.

Már csak az volt a kérdés, hogy vajon ezek az emberek beleegyeznek-e abba, hogy mártírrá váljanak. Miért is ne, gondoltam. Milyen muszlim az, akiben nincs meg a mártíromság utáni vágy? A muszlimok hatására ma már a hinduk és a szikhek is mártíromságra törekednek.

Nagyon elkeseredtem azonban, amikor egy szinte félholt férfitől megkérdeztem:

– Akarsz-e mártír lenni?

Mire ő azt válaszolta:

– Nem.

Fel nem foghattam, mihez akar kezdeni ez az ember az életével, ezért megpróbáltam alaposabban elmagyarázni neki a dolgot:

– Nézd, testvérem, legfeljebb másfél hónapig élhetsz még. Már jártányi erőd sincs. Ha rád tör a köhögés, az olyan, mintha az utolsókat lehelned. Nincs egy nyomorult vasad sem. Sosem volt részed a boldogságban. A jövőd aligha kérdéses, akkor hát mi értelme tovább élned? Nem fognak besorozni katonának, így az is lehetetlen, hogy a fronton áldozd életed a hazáért. Akkor hát nem lenne-e jobb, ha itt, a bazárban vagy éjszakai hajlékodban gondoskodnál a mártíromságodról?

– Hogyan lehet arról gondoskodni? – kérdezte.

– Ott hever szemben az a banánhéj. Mit szólnál hozzá, ha megcsúsznál rajta? Nyilvánvaló, hogy meg fogsz halni, és el fogod érni a mártíromságot – válaszoltam.

Nem értette a dolgot.

– Miért lépnék rá egy olyan banánhéjra, amit a saját szememmel látok? Talán nekem nem kedves az életem? – kérdezte.

Allah, Allah, micsoda fickó volt! Csupa csont és bőr. Nagyon sajnáltam, és csak rosszabb lett, amikor megtudtam, hogy a szegény szerencsétlen, aki oly könnyen

elérhette volna a mártírságot, egy szeretetkórház vaságyán halt meg köhögve-krákogva, fulladozva.

Volt egy öregasszony is. Fogatlan és csontsovány. Egész életét búban és bánatban töltötte. Nagyon megszántam szegényt. Felemeltem, és a vaspályára fektettem. (Bocsássák meg, de nálunk a vasúti sínt „pályának” nevezik.) De uraim, amint ez az öregasszony meghallotta a vonat hangját, rögtön magához tért, majd rugóként felpattant és elszaladt.

Elkeseredtem, de nem adtam fel; egy kereskedő fia véghezviszi, amit eltervezett. A jósnak azt a tiszta és nemes útját, amit megpillantottam, nem veszíthettem szem elől.

Üresen állt egy hatalmas, elkerített épület, amely még a mogulok idejéből maradt, benne százötvenegy apró szoba borzasztó állapotban. Hozzáértő szememmel észrevettem, hogy a legelső nagyobb esőzés során be fog omlani a teteje. Ezért hát megvettem az épületet tizenötezer rúpiáért, és beköltöttem ezer szegény embert. Kéthavi lakbért kértem, mindössze két rúpiát. A harmadik hónapban, ahogy sejtettem, az első nagy zivatarnál minden szoba teteje beszakadt, és hétszáz ember mártírrá lett, köztük gyerekek és öregek is. A teher, ami a szívemet nyomta, valamelest könnyebbedett. A lakosság hétszáz emberrel csökkent, akik cserébe a mártíromság rangjára emelkedtek.

Azóta is ezt csinálom. Ahogy erőmből telik, mindennap két-három embert megítatok a mártíromság serlegéből. Mint mondtam, bármi legyen a munka, az embernek keményen kell dolgoznia. A sólápuri Amínábái Csitlékar (Allah áldja meg!) énekelt egy dalt. Jaj, elnézést, az most nem illik ide. Csak azt szeretném mondani, hogy komoly erőfeszítéseket kellett tennem. Volt például egy férfi, akinek az élete értelmetlen és hasztalan volt, akár egy szekéren az ötödik kerék. Tíz napon át kellett az útjába banánhéjakat dobálnom, hogy végre megítassam a mártíromság serlegéből. De úgy gondolom, a halálhoz hasonlóan a mártíromságnak is megvan az előre elrendelt napja. A tizedik napon végre elcsúszott a banánhéjon, és mártírrá lett.

Mostanában egy hatalmas épületen dolgozom. A megbízás az én cégemé, kétszázezer rúpiás. Ebből hetvenhatezret tisztán a saját zsebembe rakok. Már a biztosítást is megkötöttem. Olyan csapnivaló anyagot használok, hogy az épület becslésem szerint a harmadik emelet felépítése után óriási robajjal össze fog omlani. Akkor vagy háromszáz munkás fog éppen dolgozni rajta. Bízom Allahban, hogy egytől egyig mártírrá válnak majd. Hiszen ha valaki megmenekül, az azt jelenti, hogy az illető olyan bűnös ember, akinek a mártíromságát még a könyörületes és irgalmas Allah sem fogadja el.

Harag Anita és Szanyi Szilvia fordítása